

<http://digithum.uoc.edu>

Presentació

Resistencialisme i normalització: usos del passat i discursos culturals en la Catalunya contemporània

Jaume Subirana

Professor agregat dels Estudis d'Arts i Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya
jsubirana@uoc.edu

Josep-Anton Fernández

Professor agregat dels Estudis d'Arts i Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya
jfernandezmont@uoc.edu

Joan Fuster Sobrepera

Professor agregat dels Estudis d'Arts i Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya
jfusters@uoc.edu

Data de publicació: maig de 2013

Els sis articles que componen aquest dossier de *Digithum* són versions revisades de ponències presentades en el seminari internacional "Resistencialisme i normalització: usos del passat i discursos culturals en la Catalunya contemporània". Aquest seminari, dut a terme a Barcelona els dies 13 i 14 de desembre de 2012, és el primer d'una sèrie anual inscrita en el projecte de recerca Funcions del passat en la cultura catalana contemporània: institucionalització, representacions i identitat (FFI2011-24751), que haurà de culminar l'any 2014 amb la celebració d'un congrés internacional. El projecte està associat al grup de recerca (GRE) Llengua, cultura i identitat en l'era global (Identi.Cat) de la Universitat Oberta de Catalunya.

L'objectiu del nostre projecte és estudiar els usos del passat en els discursos i representacions dels dos paradigmes principals de la cultura catalana durant la segona meitat del segle xx (en el context del tardofranquisme, la restauració del règim constitucional a Espanya i la recuperació de les institucions catalanes d'autogovern): l'anomenat *resistencialisme* i la *normalització*. El projecte se centra en la producció i l'activitat culturals de les dècades de 1960, 1970 i 1980, i també en algunes formes de producció cultural de les dècades posteriors. Analitzem el sentit que adquireix el passat en els discursos i representacions culturals

del resistencialisme, i com aquest sentit es transforma significativament, o se centra en altres períodes històrics, a l'hora de configurar la constel·lació de discursos culturals i polítics del que serà la normalització. La nostra hipòtesi és que aquesta evolució en els usos discursius del passat és un factor essencial en la formulació dels diversos projectes institucionalitzadors de la cultura catalana, que ajuda a explicar les diferències en els discursos sobre la identitat catalana que s'aniran posant en circulació durant el període que estudiem. Aquest projecte de recerca interdisciplinària (en què intervenen la història cultural, els estudis literaris i els estudis culturals) es concreta en tres objectius bàsics: analitzar el recurs al passat en els processos d'institucionalització, tant públics com privats, a partir dels anys seixanta del segle xx; analitzar les referències al passat en els discursos literaris i audiovisuals en el període estudiat, i veure de quina manera els discursos sobre la identitat catalana invoquen el passat en el material autobiogràfic dels seus principals actors.

Dins d'aquest marc general, el contingut del seminari *Resistencialisme i normalització: usos del passat i discursos culturals en la Catalunya contemporània* i els treballs que avui presentem en aquest dossier tenen un doble objectiu: en primer lloc, arribar mitjançant el treball conjunt i el debat a una definició operativa dels

<http://digithum.uoc.edu>

Resistencialisme i normalització: usos del passat i discursos culturals...

conceptes de resistencialisme i normalització com a paradigmes principals de la cultura catalana contemporània mitjançant l'estudi de casos, i en segon lloc, presentar els resultats del primer any de la recerca que el grup ha dut a terme per definir línies de treball i reflexió futures.

En la línia d'aquests objectius, l'article de l'historiador Jordi Amat, «L'Ametlla, 1966: El programa d'ofensiva de Josep Benet», presenta –a partir de material d'arxiu inèdit i de la proposta de programa catalanista formulada per Josep Benet l'any 1966– alguns dels debats dominants dins la cultura catalana de resistència i dels seus protagonistes, i formula hipòtesis sobre el procés mitjançant el qual el nacionalisme progressista va aconseguir l'hegemonia del sistema cultural català antifranquista.

Els tres articles següents tracten de la relació entre literatura, memòria i passat. En l'article «Josep Pla: els espais i el temps de la memòria», Cristina Badosa (Universitat de Perpinyà) analitza de quina manera Pla utilitza, en els seus discursos variants sobre l'arquitectura modernista barcelonina, els plantejaments estètics i els materials culturals per a construir una memòria col·lectiva del llegat modernista. Segons Badosa, Pla fa una lectura dels valors estètics i polítics del modernisme al servei d'una ideologia deslligada d'aquests valors. Per la seva banda, Louise Johnson (Universitat de Sheffield) planteja en «Industries of False Memory: Representing Salvador Orlan» la discussió sobre la construcció de memòries falses i certes en el cas de Llorenç Villalonga, el seu *alter ego* Salvador Orlan i la reescriptura que en fa el també escriptor Miquel López Crespí, i al seu torn, el debat sobre les posicions polítiques de Villalonga i la seva rellevància en el panorama literari català de la postguerra. El passat esdevé en aquest cas una font d'autojustificació, recriminació, reconstrucció i denúncia en el marc de la discussió sobre allò que és legítim o no en una cultura de resistència. Finalment, Enric Bou (Universitat Ca' Foscari, Venècia),

en «Temps i memòria: *Camí de sirga* i *Les veus del Pamanó*» analitza dos llibres amb una forta repercussió separats per més de vint anys, però escrits tots dos ja en període de normalització i reflexiona sobre com les obres literàries poden recuperar memòries històriques que han estat suprimides i fer-ho d'una manera diferent de la de la història convencional. Quelcom que es pot plantejar una vegada fet el pas de la resistència a la normalització i en un marc de creixent acceptació del pluralisme dins els marcs de la cultura catalana.

Els dos darrers articles se centren en pràctiques culturals que tenen lloc en ple període de normalització. Helena Buffery (University College Cork), en «Archaeologies of the National: Albert Boadella and *El Nacional* revisited», explora a partir del cas de la producció *El Nacional* d'Els Joglars com es planteja (i com evoluciona) una resistència des de la tradició del teatre independent, però en un context nou, el de la creació del Teatre Nacional, presentat com a paradigma de la política d'institucionalització normalitzadora. Buffery defensa que la posició de resistència de Boadella enfront d'allò que és català subverteix els supòsits estètics i ètics del teatre independent dels primers Joglars. Finalment, el treball d'Anna Titus (UOC) «La influència de l'art contemporani en la noció moderna d'arxiu» exposa, a partir de l'obra *Arxiu d'arxius* de l'artista visual Montserrat Soto, com, per mitjà de l'art, es poden posar en valor i reorganitzar els arxius, recuperant memòries que han estat oblidades o suprimides pel fet de pertànyer a col·lectius menystinguts pel poder i condemnats al silenci.

El conjunt dels materials i reflexions aplegats en aquest dossier vol traçar, mitjançant l'examen de casos, un panorama de la presència persistent del recurs al passat en la construcció d'una cultura i, específicament, de les transformacions discursives sobre aquest passat en el cas de la cultura catalana en el període objecte de la nostra investigació.

CITACIÓ RECOMANADA

SUBIRANA, Jaume; FERNÁNDEZ, Josep-Anton; FUSTER SOBREPÈRE, Joan (2013). «Presentació». A: «Resistencialisme i normalització: usos del passat i discursos culturals en la Catalunya contemporània» [dossier en línia]. *Digithum*, núm. 15. UOC. pàg. x-xx. [Data de consulta: dd/mm/aa].
<<http://digithum.uoc.edu/ojs/index.php/digithum/article/view/n15-subirana-fernandez-fuster/n15-subirana-fernandez-fuster-ca>>
DOI <http://dx.doi.org/10.7238/d.v0i15.1824>
ISSN 1575-2275

Els textos publicats en aquesta revista estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement 3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los, comunicar-los públicament i fer-ne obres derivades sempre que reconegueu els crèdits de les obres (autoria, nom de la revista, institució editora) de la manera especificada pels autors o per la revista. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/es/deed.ca>

<http://digithum.uoc.edu>

Resistencialisme i normalització: usos del passat i discursos culturals...

Jaume Subirana

Professor agregat dels Estudis d'Arts i Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya
jsubirana@uoc.edu

Jaume Subirana és doctor en Filologia Catalana per la Universitat Autònoma de Barcelona i professor agregat dels Estudis d'Arts i Humanitats de la UOC, on va posar en marxa el portal *Lletra*. Actualment coordina el projecte de recerca Funcions del passat en la cultura catalana contemporània: institucionalització, representacions i identitat (FFI2011-24751).

Josep-Anton Fernàndez

Professor agregat dels Estudis d'Arts i Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya
jfernandezmont@uoc.edu

Josep-Anton Fernàndez és doctor en Llengües Modernes per la Universitat de Cambridge i professor agregat d'Estudis catalans als Estudis d'Arts i Humanitats de la UOC. Fins al 2006 va ser professor titular (*Senior Lecturer*) de Llengua i literatura catalanes a Queen Mary, Universitat de Londres. El 2008 va publicar *El malestar en la cultura catalana: La cultura de la normalització 1976-1999*.

Joan Fuster Sobreperè

Professor agregat dels Estudis d'Arts i Humanitats de la Universitat Oberta de Catalunya
jfusters@uoc.edu

Joan Fuster és doctor en Història per la Universitat Pompeu Fabra i professor agregat dels Estudis d'Arts i Humanitats de la UOC, on dirigeix el màster universitari d'Humanitats: art, literatura i cultura contemporànies. Des del 2007 és, a més, director acadèmic del centre de la Universitat Internacional Menéndez Pelayo a Barcelona.

